

21. Bebyk W. Jak sie wygrywa i przegrywa wybory. – Warszawa, 2004.
22. Bottomore Th. B. Elites and Society. — London, 1954.
23. Dahl R. A. The Analysis of Inflvence in Lokal Community Action. — East Lancing, 1960.
24. Freud Z. Group Psychology and the Analysis of the Ego. — London, 1955. — Vol. 18.
25. George A. Presidential Decision-making in Foreign Policy. The Effective Use in Information and Advice. — Col., 1979.
26. Mills C. W. The Power Elite. — N. Y., 1956.
27. Political Leadership in Industrial Societis / Ed. by L. Edinger. — N. Y., 1976.
28. Political Science: The State of the Discipline / Ed. by A. Finifter. — Washington, 1983.
29. Sclesinger A. M. Jr. Robert Kennedy and his Times. — Boston, 1978.

Булда А.А.,
*доктор педагогічних наук,
професор кафедри теорії та методики викладання
соціально-гуманітарних дисциплін
НПУ імені М.П. Драгоманова*

ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

Впровадження в систему освіти сучасних електронних технологій навчання, сприяє підвищенню якісного рівня навчання, надання якісних освітніх послуг для молоді забезпечує розвиток освітнього простору в Україні. Доступ до мережі інтернет забезпечує не лише доступ до одержання інформації, а й для ефективної організації навчально-виховного процесу.

Відповідно до вимог Державної програми з інформатизації загальноосвітніх шкіл, позашкільних та вищих навчальних закладів про обов'язкове підключення комп'ютерного мультимедійного класу кожної загальноосвітньої школи до інтернету важливо значення набуває процес формування відповідних навичок роботи з новітніми інформаційно-комунікативними технологіями. Одним із головних завдань освіти в сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства є завдання навчити учнів, студентів працювати з новітніми інформаційними та комунікативними технологіями, тому виникає потреба в розробці і впровадженні в навчальний процес ком'ютерної техніки, електронних посібників та підручників. Завдяки інформатизації навчального процесу з'являються можливості інтенсифікації спілкування вчителя і учнів, врахування індивідуальних особливостей школярів їх розвитку, формування творчих здібностей дітей.

Міністерством освіти і науки України з метою створення умов для впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх та інших навчальних закладів сучасних інформаційно-комунікативних технологій, забезпечення їх електронними засобами розроблено ряд організаційних заходів для реалізації цієї проблеми.

Комп'ютерна техніка уже давно проникла і використовується в усіх сферах нашого життя. Особливого значення ефективно її використання набуває в освітній галузі в сфері формування навчальних компетенцій учнів на уроках гуманітарного циклу, особливо в пізнанні історичної минувшини на сучасності. Використання комп'ютерних програм при вивченні нового матеріалу, тренуванні для набуття умінь та навичок, застосуванні інформаційних технологій при здійсненні контролю за рівнем знань школярів є невідомою складовою сучасного уроку.

Важливим напрямом удосконалення сучасної гуманітарної освіти є її інформатизація, що забезпечує реалізацію психолого-педагогічних цілей і завдань навчання та виховання. Створення навчально-методичних комплексів для учнів з предметів гуманітарного циклу створює передумови для вирішення, багатьох проблем організації навчально-пізнавальної діяльності школярів. Одним із важливих напрямів запровадження нових інформаційних технологій в сьогodнішній загальноосвітній школі є створення електронних посібників і підручників.

Більшість програм, які використовуються в сучасній школі це програми для тестування, тематичного та підсумкового оцінювання пізнавальних компетенцій школярів. На часі постає питання про створення і використання електронних підручників в тому числі і підручників з історії які б базувались на таких дидактичних принципах:

1. Науковості і сучасності;
2. Наочності;
3. Систематичності і послідовності;
4. Врахування вікових та індивідуальних особливостей школярів.

Як засвідчує досвід роботи шкіл, практичних працівників на сьогодні більшість електронних підручників, що використовуються в навчальному процесі – це копії традиційних підручників виготовлених на нових носіях.

Однією з проблем як організації так і методичного застосування електронних підручників є питання взаємозалежності і взаємоспівпраця загальноосвітньої школи і вищого навчального закладу. Рівень готовності випускників шкіл до роботи з електронними засобами інформації зумовлює їх поступальний усїх в навчанні у вищому навчальному закладі.

Вища школа нагромадила певний досвід створення на використання електронних посібників та підручників. Так, наприклад, в НПУ імені М.П. Драгоманова діє програма „Електронна педагогіка” основним завданням якої є створення електронних підручників для студентів різних спеціальностей. Нині у вищій школі відбувається осмислення й усвідомлення властивостей і ефективності використання електронних підручників в навчальному процесі. Адже працюючи в контексті Болонських новадїй вища школа запроваджує нові інформаційні технології і звичайно сьогodнішні учні загальноосвітньої школи, а завтра майбутні студенти повинні мати відповідні уміння і навички роботи в цьому напрямку.

Проблеми розробки сучасних шкільних підручників є предметом особливої уваги дослідників в галузі педагогічних і методичних технологій. Новим об'єктом уваги дослідників з питань підручникотворення стає електронний конкурент звичайного шкільного підручника. За останній час з'явилися електронні варіанти навчальних матеріалів відповідних тем шкільної програми з історії України та всесвітньої історії, які впроваджуються в навчально-виховний процес.

Концептуальні засади електронного підручника їх аргументація і розробка перебувають на етапі становлення. Дослідниками цієї проблеми пропонуються різноманітні варіанти визначення цього поняття, його основних ознак. На сьогодні існує багато різних підходів до класифікації електронних засобів навчання. В дисертаційних роботах, в наукових публікаціях зустрічаються такі назви електронних засобів навчання: педагогічні програмні засоби навчального призначення, електронні підручники, освітні електронні видання, програмно-методичні комплекси навчального призначення, інтернет-підручники, віртуальні лабораторії, комп'юерні тренажери, електронні бази знань, бібліотека електронних наочностей, контрольнo-тестуючі комплекти комп'юерні підручники...

Аналіз дослідження даної проблематики дає підстави стверджувати про неоднозначність трактування поняття „електронний підручник”. Загалом, спільною ознакою даного підручника є навчальний матеріал, що міститься на електронних носіях у

вигляді тексту, малюнків, таблиць, портретів, схем, карт тощо та методичних матеріалів до них.

Головним критерієм надання даному засобу навчання статусу підручника має бути не носій інформації ряду, а дотримання в його змісті і конструції ряду педагогічних вимог. Створення і визначення педагогічної ефективності електронних підручників присвячено чимало досліджень. Більшість підходів до визначення сутності підручника і основних вимог акцентуються на загальнопедагогічних, структурних, змістових, фізіологічних, оздоблювальних та інших аспектах.

Підручник може бути на електронних носіях, але відповідати вимогам, що притаманні традиційним підручникам. Як правило, на сьогодні більшість електронних підручників як для предметів загальноосвітньої школи так і вищої являють собою варіант скасування традиційних підручників чи посібників.

Електронні підручники повинні задовольняти навчально-методичні, дизайн-ергономічні та технічні вимоги. Дизайн-ергономічні та технічні вимоги до електронних підручників базуються на критеріях до електронних навчальних видань. Навчально-методичні вимоги до електронних підручників традиційні, хоча мають певні особливості. Серед них важливо виділити науковість змісту електронного підручника. Зміст текстового навчального матеріалу повинен розкривати ту домінуючу концепцію, яка визнана серед науковців-істориків, одночасно подаючи альтернативні теорії. Слід зауважити що текстовий матеріал повинен бути лаконічним, конкретним, не дублювати матеріал традиційного підручника. Електронний підручник має містити творчі, навчально-пізнавальні завдання.

Електронні підручники повинні відповідати дидактичним принципам організації навчання, добору і використання навчальної інформації що включаються у його зміст.

Це перш за все науковість змісту і відповідність навчальній програмі з можливостями реалізації інваріантних та варіативних пізнавально-інформаційних та операційно-діяльнісних компонентів.

Електронний підручник повинен забезпечувати стимулювання пізнавального інтересу користувача до опрацювання змісту електронного підручника, виконання поставлених завдань.

Електронна книга повинна будувати на основі принципу поетапності формування знань, умінь і навичок користувача, принципу відкритості і варіативності навчання та інші.

Досвід роботи вчителів засвідчує що компонентний склад електронного посібника має відповідати змісту програмно-методичного комплексу і може замінити не тільки різні методичні рекомендації для вчителя (на друкованій основі), а й підручник у традиційному його розумінні.

Електронні книги мають такі форми: текстова книга; статична ілюстрована книга; книга зі звуковим супроводом; мультимедійна книга; інтелектуальна електронна книга; книга-макросвіт; телемедіа-книга.

Структурний аспект поняття і сутності електронного підручника пов'язаний із визначенням різного рівня складності навчальної інформації, розгляду основних теоретичних положень, застосування їх на практиці, виконання завдання в інтерактивній формі. Електронний підручник має містити різнорівневі завдання, вправи, тести, презентації тощо.

В електронному підручнику мають бути представлені різні рівні дидактичного матеріалу за складністю, що забезпечує доступність засвоєння навчального матеріалу. Різнорівневі завдання для учнів, створення умов для реалізації особистісно-орієнтованого навчання важлива вимога до електронного підручника. Разом з тим підручник має оптимально і раціонально застосовувати мультимедійні форми подання навчального матеріалу. При виконанні завдань має бути забезпечено інтерактивність та зворотній зв'язок, що сприяє розвитку самостійності.

Важливою вимогою до електронного підручника є створення відповідного навчально-методичного апарату.

Дослідники цієї проблеми визначають, що в електронному підручнику має бути передбачено подання певних методичних рекомендацій. Доцільно щоб підручник містив розвиваючого завдання що допомагають формувати певні ознаки уявлень та понять, удосконалюють уміння та навички розвивають способи мислення, забезпечують реалізацію міжкурсових та міжпредметних зв'язків.

Для старшокласників, які вивчають новітню історію, події сучасності, доцільно включати дослідницькі та проблемні методи – методи проектів, навчання в проблемних групах, пошук інформації в інтернеті, використання можливостей електронної пошти, обміну інформацією між учнями. Диференційовані в різнорівневі, індивідуальні завдання повинні забезпечувати самоконтроль, корекцію знань, зворотній зв'язок. Електронний підручник має містити пошукову систему, ілюстративний матеріал, як статичний так і динамічний з звуковим супроводом.

Розмір шрифтів тексту має відповідати вимогам що забезпечують збереження зору школярів.

Концептуальні засади електронного підручника засвідчують, що зміни, які характеризують нову парадигму освіти диктують нові вимоги до інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу, як важливому засобу активізації пізнавальної діяльності молоді. Зростання об'єму і якості електронного ресурсу навчальних засобів передбачає оптимальне поєднання традиційних і новітніх форм пізнання інформації з метою досягнення високого рівня навчальних можливостей школярів і студентства.

Література:

1. Будкевич Т. Використання інформаційної техніки, як засобу підвищення ефективності традиційних форм навчання // Рідна школа. - 2007. - №10. - С.64-69.
2. Волинський В. Дидактичні призначення і характеристики комп'ютерних електронних навчальних посібників і підручників. // Українська мова і література в школі. – 2006. - №4. – С.55-59.
3. Левшин М. Електронний підручник в системі навчально-методичного забезпечення ВНЗ. // Вища освіта України. – 2007. - №1. - С.60-67.
4. Морзе Н. Як визначити педагогічну цінність електронних засобів призначення? // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2007.-№4. - С.31-36.
5. Саражинська Н. Електронні засоби навчання: міри та реальність. // Школа – 2007. - №12.- С.80-86.